Po stopách našich predkov. Historickonáučný chodník v doline Humel

Kraj:	Košický
Okres:	Košice-okolie
Geomorfologické jednotky:	Košická kotlina a Volovské vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a gemerské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Vyšný Medzev, Polesie
Východisko:	Vyšný Medzev, ul. Hrdinov SNP pri kostole či obecnom úrade
Trasa:	Vyšný Medzev, centrum – dnom doliny Humel proti toku potoka – odbočka ku štôlni a späť – nadol dolinou Humel jej ľavým svahom – Vyšný Medzev, centrum
Dĺžka, prevýšenie:	6,4 km, prevýšenie 150 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	11
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: historické, technické, banícke, prírodovedné, lesnícke

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: V intraviláne v závere súbežný so žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2017 ?; ? úprava

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný podnik lesov a služieb, s. r. o., Vyšný Medzev, ul. Hrdinov SNP 152, 044 25 Vyšný Medzev, tel. 0905 963 184; Obecný úrad Vyšný Medzev, ul. Hrdinov SNP 152, 044 25 Medzev, tel. 055 / 4898 271

Poznámky: (1) Podnadpis náučného chodníka v databáze uvádzame v súlade s pravopisom a štandardizovaným názvoslovím (na úvodnom paneli znie Historicko-náučný chodník v doline Hummel). (2) Plán na úvodnom informačnom paneli uvádza nie polohu zastávok chodníka v teréne, ale orientačné body na jeho trase.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je svojím bohatým obsahom i prevedením vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Vyšný Medzev. Obec západne od Košíc a severne neďaleko od Medzeva v západnom okraji Košickej kotliny na jej kontakte s Volovskými vrchmi v doline krátkeho ľavostranného prítoku Bodvy. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1427. Obec založili nemeckí kolonisti, ktorí sa zaoberali ťažbou železnej rudy a neskôr aj hutníctvom železa. Spolu s Nižným Medzevom sa stali významným centrami, a preto získala od Leopolda I. výsady slobodného kráľovského mesta a od Márie Terézie trhové právo. Okrem baníctva a hutníctva sa tu rozvinuli remeslá (pivovarníci, kováči, uhliari, šindliari, krajčíri). Prírodné podmienky umožňovali len málo výnosné poľnohospodárstvo. V polovici 19. storočia miestne baníctvo upadá a pre jeho neschopnosť konkurencie silnej Rimamuránskej spoločnosti, ktorá ho načas prevzala, došlo na prelome storočí k vysťahovalectvu obyvateľov do Ameriky. Po viedenskej arbitráži v novembri 1938 sa obec stala pohraničnou. V rokoch 1960 – 1999 bola pričlenená k Medzevu, od roku 1999 je spoločne s časťou Baňa Lucia (viac v hesle nižšie) opäť samostatnou. V obci a jej okolí sa zachovalo viacero technických pamiatok spojených s ťažbou a spracovaním železnej rudy (hámor, mlyn, štôlne, umelé jazerá, kanál). V centre obce sú pamiatkami aj barokový rímskokatolícky kostol sv. Márie Magdalény z roku 1777 s hodnotným barokovým zariadením interiéru a ranobaroková dvojpodlažná radnica s manzardovou strechou zo 17. storočia.

Antlov hámor. Jeden z vodných hámrov, hojne sa vyskytujúcich v širokom okolí Medzeva, severne od Vyšného Medzeva v doline Humel vo Volovských vrchoch, v súčasnosti v ruinách. Vodný hámor je historické technické zariadenie alebo dielňa na spracovanie kovov, ocele a železa, ktoré sa budovali pri vodných tokoch. Energia tečúcej vody poháňala kováčske buchary, dúchadlá a mechy na fúkanie vzduchu do pecí (ohnísk). Miestnu maloželeziarsku výrobu, remeslo hámorníctvo či kováčstvo, s historickou technológiou výroby poľnohospodárskeho náradia kovaním pomocou vodného kladiva prezentuje Hámor v Medzeve (pozri heslo Múzeá STM v Medzeve nižšie).

Baňa Lucia. Banícka osada vybudovaná v rokoch 1891 – 1911 v doline potoka Borzov v južnom okraji Volovských vrchov severovýchodne od Vyšného Medzeva, ktorého je súčasťou. Kolónia baníckych domčekov a nocľahární, ktoré postupne doplnili obchody, škola, knižnica, krčma, kolkáreň, hasičská

zbrojnica, kino či kúpalisko, bola pomenovaná po prvej otvorenej štôlni Lucia. Ťažba železnej rudy sa v území zintenzívnila po roku 1891, kedy od jasovských premonštrátov časť banského majetku odkúpila Rimavsko-muránsko-šalgótarjánska železiarska účastinná spoločnosť (Rimamuránska spoločnosť) a vybudovala na ňom závod Baňa Lucia. Postupne tu otvorili viacero šácht a štôlní a na úpravu vyťaženej rudy vybudovali pražiareň, pozostávajúcu z 32 pecí. V roku 1894 dopravu a odbyt produkcie zlepšila železničná vlečka vybudovaná z 3 km vzdialenej stanice Počkaj v rámci výstavby trate Moldava nad Bodvou – Medzev. Ťažba v území bola ukončená v roku 1969. Objekty v osade sú pre svoj pamiatkový a architektonický význam národnými kultúrnymi pamiatkami.

Múzeá STM v Medzeve. V meste Medzev, južne od Vyšného Medzeva, sú dva muzeálne objekty v správe Slovenského technického múzea (STM) so sídlom v Košiciach: (1) živá technická pamiatka **Hámor v Medzeve** z druhej polovice 19. storočia (národná kultúrna pamiatka) a (2) **Múzeum kinematografie rodiny Schusterovej v Medzeve** v rodnom dome prezidenta Rudolfa Schustera s unikátnou, pôvodne súkromnou zbierkou prístrojov a expozíciami, dokumentujúcimi priekopníctvo dokumentárneho filmu na Slovensku a prezentujúcimi krajiny navštívené troma generáciami rodiny Schusterovej; ďalšia, vo dvore umiestnená expozícia dokumentuje hámorníctvo. Obe pobočky STM sú prístupné v utorok – sobotu a len po predchádzajúcom telefonickom dohovore (tel. 0918 965 701). Okrem nich v meste Medzev príležitostné výstavnícke, prednáškové a i. kultúrne aktivity poskytuje **Hvezdáreň a planetárium Medzev**, pracovisko Kultúrneho centra údolia Bodvy a Rudohoria.

Kloptaň (1 153 m n. m.). Vrch na hlavnom chrbte Volovských vrchov juhozápadne od Gelnice a severozápadne od Medzeva, porastaný rozvoľneným prevažne ihličnatým lesom. Prechádza ním frekventovaná turistická magistrála Cesta hrdinov Slovenského národného povstania a súbežná medzinárodná turistická diaľková trasa E8. Na vrchole v roku 1999 vybudovali turisti z Prakoviec 8 m vysokú drevenú rozhľadňu, ktorá okrem výhľadu poskytuje v neveľkej zrubovej stavbe vo svojej päte útočisko pred prípadnou nepriazňou počasia. V podvrcholovej časti južného a východného svahu sa rozprestiera **prírodná rezervácia Kloptaň** vyhlásená v roku 1993 na ochranu zachovalých lesných spoločenstiev s výskytom kosatca sibírskeho (*Iris sibirica*). Rezervácia je súčasne územím európskeho významu Kloptaň a leží v rámci chráneného vtáčieho územia Volovské vrchy (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Košická kotlina. Rozsiahla oblúkovito severo-južným smerom pretiahnutá tektonická zníženina na juhovýchodnom Slovensku zhruba medzi Medzevom, Hosťovcami, Seňou, slovensko-maďarskou štátnou hranicou, Skárošom, Košickým Klečenovom, Finticami, Košicami, Vyšným Klátovom a Malou Idou. Od susedných horských území, ktorými sú na západe Šarišská vrchovina, Čierna hora, Volovské vrchy a Slovenský kras, na juhu úzky pásik Bodvianskej pahorkatiny – za štátnou hranicou prechádzajúcej do pahorkatiny Cserehát (Cserehát dombvidék) –, na východe Slanské vrchy a Beskydské predhorie a na severe Spišsko-šarišské medzihorie, je sčasti (na západnej strane) oddelená zlomami. Je vyplnená neogénnymi morskými a jazernými a pod Slanskými vrchmi aj vulkanogénnymi sedimentmi, miestami prikrytými proluviálnym materiálom náplavových kužeľov (rozsiahle sú najmä pri prítokoch Bodvy), v závetrí Volovských vrchov sprašami a pozdĺž významných tokov akumuláciami riečnych terás a nív. Plošne prevažuje pahorkatinný, miestami až silno členitý reliéf, výnimkou sú tiahle rovinné územia široké pozdĺž väčších vodných tokov (Hornád, Torysa, Oľšava, Bodva) a úzke aj pozdĺž ich prítokov. Najväčšie nadmorské výšky dosahuje plochými chrbtami severovýchodne (Diaľna 384 m, Osláš 356 m) alebo juhozápadne (Kodydom 362 m) od Košíc. Územie je odlesnené s poľnohospodárskym využitím, len vyššie široké ploché chrbty na štrkovom podloží v členitejších častiach územia až podvrchovinného rázu pokrývajú ostrovy teplomilných dubových a nepôvodných agátových lesov.

Volovské vrchy. Rozľahlé, až 70 km dlhé a vyše 30 km široké pohorie východo-západného smeru na juhu východného Slovenska zhruba medzi Dobšinou, Rožňavou, Medzevom, Košicami, Margecanmi,

Krompachmi, Spišskou Novou Vsou a Dedinkami. Susedí na juhu s Revúckou vrchovinou, Rožňavskou kotlinou, Slovenským krasom a Košickou kotlinou, na severe s Čiernou horou, Hornádskou kotlinou a Slovenským rajom (podcelkom Spišsko-gemerského krasu) a na západe krátko so Stolickými vrchmi. Má komplikovanú vrásovo-zlomovú štruktúru i geologickú stavbu, v ktorej prevládajú paleozoické slabo premenené horniny (fylity, paleovulkanity) s výskytom železných a polymetalických rúd, sadrovca, magnezitu. Pri severnom a východnom okraji sa vyskytujú mezozoické vápence a dolomity (Galmus a oblasť okolo Folkmarskej skaly a Červenej skaly). Pomerne na veľkej ploche presahuje nadmorská výška 1 000 m, najvyšším je vrch Skalisko (1 293 m n. m.) v masíve Volovca v juhozápadnej časti pohoria severne nad Čučmou. Prevláda hornatinový, hladko modelovaný reliéf, len okolo Hnilca a Belej sa vytvorili širšie doliny až brázdy s miernejšie rezaným (podvrchovinným) reliéfom (Hnilecké podolie, Hámorská brázda). Zhruba rovnobežne so severnou hranicou pohorie naprieč – medzi Dedinkami a Margecanmi – preteká Hnilec hlbokou členitou dolinou, pozdĺž severnej hranice pohoria tečie Hornád, vo vnútri pohoria pramení napr. Bodva. Prevažne zalesnené pohorie s neveľkými pôvodne baníckymi sídlami križuje viacero cestných komunikácií vysoko ležiacimi sedlami (Dobšinský kopec, Grajnár, Súľová, Úhornianske sedlo, Štóske sedlo) a prechádza ním (dolinou Hnilca) železničná trať Červená Skala – Margecany.

Názvy informačných panelov

1. Po stopách našich predkov. Historicko-náučný chodník v doline Hummel
2. Pri múre
3. Stará vozová cesta
4. Pecík
5. Píla – šindliarka
6. Skalka
7. Starý mlyn
8. Hámor
9. Stredoveká štôlňa zo 16. storočia
10. Metzen graben
11. Zásobovanie obce vodou

Informačné panely v teréne nemajú jednotný vzhľad ani veľkosť. Panely nie sú označené názvom náučného chodníka. Poradové čísla priamo na paneloch sa nezhodujú s číslami na ich stojanoch.

Hlavné informačné panely 1 – 10 sú v teréne doplnené nečíslovanými dodatkovými tabuľkami (napr. Vodné živočíchy a vtáky, Dravé a vzácne vtáky, Brúsny kameň, Mŕtve drevo, Kríž mŕtvych baníkov, Jeleň) a artefaktmi, a to priamo na zastávkach ale i mimo nich.

PO STOPÁCH
NAŠICH PREDKOV

